

## **Porównanie udziału w eksporcie produktów spożywczych, napojów, tytoniu w Polsce i w wybranych krajach UE mierzonego wartością dodaną**

### **Comparison of Share in the Export of Food, Beverages, Tobacco in Poland and in Selected EU Countries Measured by Value Added**

**Synopsis.** Celem artykułu jest wskazanie różnic w liczeniu udziału poszczególnych gałęzi produkcyjnych w eksporcie, w zależności od danych przyjętych do obliczeń, na przykładzie produktów spożywczych, napojów i tytoniu. Dane te mogą być statystykami przedstawiającymi eksport mierzony brutto jak i w ujęciu wartości dodanej. W związku z rozwojem powiązań gospodarczych między krajami i uczestnictwem w globalnych łańcuchach wartości, statystyki prezentujące eksport krajowej wartości dodanej precyzyjniej obrazują znaczenie poszczególnych gałęzi dla gospodarek badanych krajów. Porównania udziałów w eksporcie w ujęciu tradycyjnym i wartości dodanej pozwalają wskazać gałęzie, których znaczenie jest przeszacowywane lub nieoszacowywane w statystykach brutto.

**Słowa kluczowe:** handel międzynarodowy, przemysł spożywczy, handel wartością dodaną, globalne łańcuchy wartości, GVC

**Abstract.** The aim of the article is to indicate differences in counting the share of exports for individual branches of production, based on the data used for the calculation, on the example of food, beverages and tobacco. Statistics can measure exports in two ways: gross export and in terms of value added. In connection with the development of economic ties between countries and participation in global value chains, statistics presenting exports of domestic value added illustrate more precisely the importance of particular industries for the economies of different countries. Comparisons of export shares in traditional and value-added terms helps to show those branches whose importance is overestimated or underestimated in gross statistics.

**Key words:** international trade, food industry, value-added trade, global value chains, GVC

**JEL Classification:** F14, F60, Q17

## **Wprowadzenie**

Od połowy lat 90. do początku drugiej dekady XXI wieku polski eksport produktów spożywczych, napojów i tytoniu wzrósł ponad 7-krotnie. W szczególności zwiększanie obrotów handlowych wiąże się przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. Z jednej strony rynki krajów członkowskich stały się dostępne dla polskich eksporterów, z drugiej, napływ inwestycji zagranicznych wpłynął na rozwój sektora spożywczego (Ambroziak, 2018b).

---

<sup>1</sup> dr, Katedra Biznesu i Handlu Międzynarodowego, Instytut Gospodarki Międzynarodowej, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny UŁ, ul. POW 3/5, 90-255 Łódź, e-mail: [aleksandra.nacewska@gmail.com](mailto:aleksandra.nacewska@gmail.com); <https://orcid.org/0000-0002-8074-0361>

Dodatkowo zmiany te były potęgowane procesami zachodzącymi w gospodarce światowej – liberalizacją polityki handlowej i postępującą fragmentaryzacją łańcuchów produkcji. Czy tak duży wzrost tej gałęzi eksportu wpłynął na znaczące zwiększenie udziału produktów spożywczych, napojów i tytoniu w polskim eksporcie ogółem? Czy podobne zmiany nastąpiły w pozostałych krajach unijnych?

Kształtowanie się nowego międzynarodowego podziału pracy z pewnością spowodowało zmiany w strukturze towarowej i geograficznej handlu. Procesy globalizacyjne związane z podziałem produkcji są między innymi efektem optymalizacji podejmowanych przez przedsiębiorstwa. Różnice w kosztach wytwarzania związane ze zróżnicowanymi poziomami wynagrodzeń czy systemami prawnymi determinującymi koszty produkcji, doprowadziły do powstania zawiłych łańcuchów produkcyjnych. Jednocześnie zwiększyły się obroty w handlu półproduktami i usługami, choć co bardzo istotne, wzrost ten nie zawsze przekłada się na handel gotowymi produktami. W efekcie, tradycyjne statystyki wymiany międzynarodowej (w ujęciu brutto) stają się coraz mniej wiarygodne. Podwójne liczenie, a więc kilkukrotne ujmowanie w tych statystykach tej samej wartości, prowadzi do ich zawyżenia. Przekłada się to na błędną ocenę znaczenia poszczególnych gałęzi przemysłowych w eksporcie. Te sektory, gdzie udział podwójnie liczonej wartości jest wysoki są przeszacowywane, zaś te, w których udział ten jest niski, stają się niedoszacowane.

Pomocne w analizie rzeczywistej wymiany handlowej są statystyki zawierające informacje o eksportowanej wartości dodanej. Jednak pomiar eksportu i importu w ujęciu wartości dodanej jest procesem bardzo skomplikowanym i pierwsze kompleksowe próby przedstawienia takich statystyk podjęto stosunkowo niedawno, na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI wieku. W ramach 7. Programu Ramowego Komisja Europejska sfinansowała badania, w efekcie których w 2012 roku uruchomiona została baza danych WIOD (*World Input Output Database*). Jednocześnie prowadzone były prace przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) i Światową Organizację Handlu (WTO), które umożliwiły dostęp do bazy danych TIVA (*Trade in Value Added*). Analiza zawartych w nich danych pozwala w nowy sposób spojrzeć na powiązania handlowe występujące między gospodarkami, tj. wskazać, jaki jest udział poszczególnych państw w tworzeniu wartości w eksporcie.

W artykule zaprezentowane zostały zmiany udziału produktów spożywczych, napojów i tytoniu w eksporcie w Polsce i pozostałych krajach unijnych w latach 1995-2011. Celem pracy jest przedstawienie różnic występujących w szacowaniu tego udziału z wykorzystaniem danych na temat eksportu w ujęciu brutto i mierzonych wartością dodaną. W części pierwszej artykułu zaprezentowany został przegląd literatury i krótka charakterystyka metody badawczej wraz ze źródłem danych statystycznych. Następnie opisane zostały wyniki badania, których analiza umożliwia lepszą ocenę roli poszczególnych gałęzi eksportowych w eksporcie ogółem na przykładzie produktów spożywczych, napojów i tytoniu.

## Przegląd literatury

Liberalizacja wymiany handlowej wpłynęła na nasilenie trendu związanego z rozwojem międzynarodowych łańcuchów produkcji (UNCTAD, 2013). Według Feenstry (1998) integracja w handlu oznacza jednoczesną dezintegrację w produkcji. Wyróżnić można kilka, wzajemnie się przenikających, przyczyn pojawienia się łańcuchów produkcji

łączyjących różne kraje. Z jednej strony, rozwój technologiczny pozwala rozdzielić poszczególne procesy wytwórcze. Etapy produkcji stają się często niezależne od siebie i prowadzone są w różnych miejscach na świecie. Jednocześnie taniejące przeciętne koszty transportowe sprzyjają możliwości wykorzystywania różnic w kosztach wytwarzania. W efekcie można zacząć mówić o powstaniu koncepcji globalnych łańcuchów produkcji połączonych z globalnymi łańcuchami wartości (GVC).

Zagadnienia związane z globalnymi łańcuchami wartości, podnoszone były przez wielu badaczy posługujących się różną terminologią. Na początku XXI wieku podejście do nich zostało ujednoczone i termin ten zastąpił wiele wcześniej stosowanych idei: *globalne łańcuchy towarowe*, *łańcuchy wartości*, *systemy wartości*, *sieci produkcyjne* czy *sieci wartości* (Gereffi *et. al.*, 2001). WTO (2014) definiuje globalne łańcuchy wartości jako przenikające się procesy produkcyjne, realizowane w różnych krajach. Procesy te są niezbędne do wytworzenia towaru lub usługi i obejmują nie tylko procesy produkcji i dystrybucji, ale także szereg innych działań (Cattaneo, Gereffi i Staritz, 2010):

- powstanie projektu/koncepcji,
- pozyskanie surowców/podzespołów/półproduktów,
- usługi montażowe/marketingowe,
- dostawę do odbiorców końcowych,
- serwis,
- utylizację.

Równoległe do badań nad GVC rozwijały się analizy nad handlem wartością dodaną. Eksport brutto, który dotychczas utożsamiany był z produkcją danego kraju, a więc zawierający niemal 100% krajowej wartości dodanej (Johnson, 2014), w coraz mniejszym stopniu odzwierciedlał realne powiązania między gospodarkami. Udział poszczególnych państw w GVC jest zróżnicowany, zatem również zyski z eksportu są różne. Wiąże się to ze zmianą podejścia do handlu międzynarodowego – coraz rzadziej jest to handel gotowymi produktami a raczej „handel zadaniami” (Grossman i Rossi-Hansberg, 2006). W efekcie odsetek krajowej wartości dodanej w eksporcie zaczął się zmniejszać, część handlu była liczna podwójnie a dane w ujęciu handlu brutto prezentowane przez urzędy statystyczne przestały odzwierciedlać rzeczywistość. Różnice w statystykach objęły nie tylko wielkość wymiany międzynarodowej, ale także handel w ujęciu geograficznym.

Pierwsze rozważania teoretyczne na temat mierzenia wartości dodanej podjęte zostały jeszcze w latach 60. przez Leontiefa i Strouta (1963). Zaproponowali oni konstrukcję macierzy odzwierciedlającej przepływy między gałęziami produkcji w analizowanym kraju (macierz przepływów międzygałęziowych). Kolejnym krokiem były próby oszacowania wartości dodanej w handlu międzynarodowym dla poszczególnych produktów (np.: lalki Barbie, komputera Dell, iPhon'a) podjęte pod koniec XX wieku i na początku XXI. Opisy sposobów pomiaru wartości dodanej znalazły się w pracach m. in.: Sturgeona (2008), Koopmana *et.al.* (2010) czy Stehrera, Fostera i de Vriesa (2012). W literaturze polskiej zagadnienia te poruszali między innymi Kaliszuk (2013), Folfas (2016) i Ambroziak (2018a). Wraz z pojawieniem się danych o udziale wartości dodanej w eksporcie (np. bazy TIVA i WIOD) zaczęły się także pojawiać badania empiryczne zawierające analizę dostępnych danych statystycznych. Dokładny przegląd badań, w tym polskich, zawarł w swojej książce Folfas (2016: 28-33) i Ambroziak (2018a: 52-62). Analizy obejmujące wymianę handlową polski produktami spożywczymi, w ujęciu wartości dodanej i brutto,

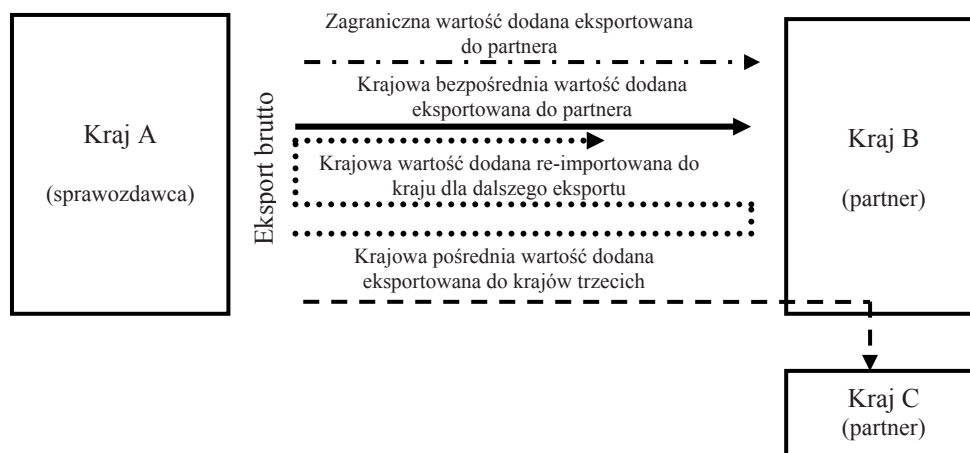
przeprowadziła autorka (2017) i Ambroziak (2018b), a badania te obejmowały porównanie Polski z innymi krajami UE.

## Dane statystyczne i metody

Badanie zostało przeprowadzone w oparciu o dane statystyczne pochodzące z bazy danych TIVA. Obejmuje ona dane dla 34 działów (wg wybranych działalności z Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Rodzajów Działalności, ISIC) w latach 1995-2011. Analizowane dane obejmują kody 15 i 16, czyli produkty spożywcze, napoje i tytoń, dla 28 państw członkowskich Unii Europejskiej<sup>2</sup>.

Dane statystyczne z bazy TIVA umożliwiają podział eksportu brutto na cztery strumienie (rysunek 1):

- zagraniczną wartość dodaną eksportowaną do partnera (FVA, ang. *foreign value added*),
- krajową bezpośrednią wartość dodaną eksportowaną do partnera ((DDVA, ang. *domestic value added sent to consumer economy*),
- krajową pośrednią wartość dodaną eksportowaną do partnera (IDVA, ang. *domestic value added sent to third economies*),
- krajową wartość dodaną re-importowaną do kraju dla dalszego eksportu (Re-Im DVA, ang. *domestic value added re-imported in the economy*).



Rys. 1. Podział eksportu brutto na zagraniczną i krajową wartość dodaną

Fig. 1. Division of gross exports into foreign and domestic value added

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD i WTO (2015).

Krajowa bezpośrednia i pośrednia wartość dodana eksportowana do partnera oraz krajowa wartość dodana re-importowana do kraju dla dalszego eksportu, to łącznie krajowa wartość dodana w eksporcie. Im jest ona bardziej zbliżona do wartości eksportu brutto, tym

<sup>2</sup> Zaprezentowane dane dotyczą 28 krajów należących do Unii Europejskiej w 2018 roku.

mniejszy udział w eksporcie zagranicznej wartości dodanej. Analiza udziału krajowej i zagranicznej wartości dodanej w eksporcie w danej gałęzi transportowej, przy uwzględnieniu wielkości całego eksportu, pozwala oszacować realny udział badanej gałęzi w eksporcie kraju.

W poniższym artykule porównany zostanie udział gałęzi  $i$  w eksporcie brutto GExS (ang. *gross export share*) na podstawie poniższego wzoru:

$$\text{GES} = \frac{Ex_i}{\sum_{i=1}^n Ex_i} \quad (1)$$

z udziałem gałęzi  $i$  w eksporcie mierzonym wartością dodaną, VAExS (ang. *value-added exports share*):

$$\text{VAExS} = \frac{DVA_i}{\sum_{i=1}^n DVA_i} \quad (2)$$

gdzie:

$Ex_i$  – export brutto i-tej gałęzi,

$DVA_i$  – export krajowej wartości dodanej i-tej gałęzi,

$n$  – liczba gałęzi w gospodarce.

Gdy udział krajowej wartości dodanej w eksporcie jest w danej gałęzi relatywnie wyższy niż w innych gałęziach gospodarki, mamy do czynienia z niedoszacowaniem udziału tej gałęzi w eksporcie kraju mierzonym tradycyjnie. Natomiast gdy zależność ta jest odwrotna, tzn. udział krajowej wartości dodanej w eksporcie jest w danej gałęzi relatywnie niższy niż w innych gałęziach gospodarki, można mówić o przeszacowaniu udziału tej gałęzi w eksporcie kraju brutto.

## Wyniki badań

Pierwszym krokiem przeprowadzonym w badaniu eksportu produktów spożywczych, napojów i tytoniu było wyliczenie ich udziału w eksporcie według tradycyjnych statystyk brutto. Tabela 1 zawiera wyniki dla krajów unijnych w interwałach czteroletnich. W analizowanym okresie wyróżnić można dwie grupy krajów. W pierwszej, mniejszej znalazły się państwa, w których udział badanych produktów w eksporcie ogółem zwiększył się w roku 2011 w stosunku do roku 1995 i są to: Austria, Hiszpania, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Szwecja i Wielka Brytania. W przypadku Austrii jest to wzrost o ponad 50%. Na drugim miejscu znalazła się Szwecja z ponad 40% wzrostem. Kolejne dwa kraje charakteryzowały się ok. 25% wzrostem (Portugalia i Włochy). W drugiej grupie krajów, gdzie udział analizowanych produktów w eksporcie zmalał, wskazać należy przede wszystkim Cypr (spadek o 2/3) oraz Estonię, Malte i Węgry (spadek o ponad połowę). Jednocześnie wśród 6 największych eksporterów (Holandii, Irlandii, Litwy, Dani, Łotwy i Polski), w latach 1995-2011, jedynie ta ostatnia zaliczała się do pierwszej grupy, charakteryzującej się wzrostem udziału produktów spożywczych, napojów i tytoniu w eksporcie brutto.

Tabela 1. Udział produktów spożywczych, napojów i tytoniu w eksporcie brutto w latach 1995-2011 w krajach UE

Table 1. Share of food, beverages and tobacco products in gross exports in the years 1995-2011 in EU countries

Kraj	Rok	1995	1999	2003	2007	2011	Zmiana 1995=100%
Austria		2,55%	2,92%	3,19%	3,52%	3,88%	152%
Belgia		7,13%	6,28%	6,01%	5,73%	4,96%	70%
Bułgaria		8,36%	5,35%	4,12%	3,98%	5,63%	67%
Chorwacja		3,97%	2,94%	2,65%	3,27%	2,77%	70%
Cypr		7,51%	5,36%	3,11%	3,05%	2,49%	33%
Czechy		4,45%	3,81%	3,04%	2,76%	2,34%	53%
Dania		14,21%	11,52%	10,63%	8,55%	8,13%	57%
Estonia		9,86%	5,37%	4,62%	4,75%	4,38%	44%
Finlandia		2,39%	1,70%	1,51%	1,37%	1,89%	79%
Francja		6,43%	5,59%	5,22%	5,01%	5,28%	82%
Grecja		11,42%	8,04%	6,10%	5,40%	5,36%	47%
Hiszpania		5,26%	5,23%	5,52%	5,42%	5,85%	111%
Holandia		14,49%	12,11%	10,62%	9,62%	9,91%	68%
Irlandia		17,50%	7,92%	7,49%	8,34%	9,45%	54%
Litwa		11,04%	5,68%	6,96%	8,27%	9,07%	82%
Luksemburg		1,69%	1,26%	1,49%	1,02%	1,00%	59%
Łotwa		8,55%	3,25%	4,38%	6,69%	8,06%	94%
Malta		2,24%	2,50%	3,22%	3,21%	1,01%	45%
Niemcy		3,34%	3,03%	3,11%	3,13%	3,48%	104%
Polska		6,19%	4,77%	4,76%	5,62%	6,45%	104%
Portugalia		4,39%	4,55%	4,58%	5,06%	5,52%	126%
Rumunia		2,64%	1,76%	1,25%	1,17%	2,94%	111%
Słowacja		2,84%	2,83%	2,40%	2,56%	2,42%	85%
Słowenia		2,19%	2,27%	2,14%	2,07%	1,83%	83%
Szwecja		1,53%	1,61%	1,64%	1,64%	2,17%	141%
Węgry		9,42%	5,23%	3,94%	3,15%	4,20%	45%
Wlk. Brytania		4,23%	3,18%	2,77%	2,61%	3,05%	72%
Włochy		3,45%	3,53%	3,67%	3,61%	4,30%	125%

Źródło: (OECD, 2016), obliczenia własne [dostęp: 05.12.2018].

Drugim krokiem badania było przygotowanie podobnej kalkulacji, ale w eksporcie mierzonym wartością dodaną. Wyniki zostały przedstawione w tabeli nr 2. Podział na kraje, które zwiększyły i zmniejszyły swój udział produktów spożywczych, napojów i tytoniu jest identyczny, jednak poziom zmian w niektórych przypadkach różni się znacząco. Pierwszym przykładem mogą być Włochy, których udział wzrósł o  $\frac{1}{4}$  a nie jak w przypadku statystyk tradycyjnych o prawie  $\frac{1}{3}$ . W przypadku Malty nowe podejście wskazuje na większy niż w tradycyjnym ujęciu spadek udziału sięgający ponad 70%.

Innym przypadkiem jest Polska, gdzie udział analizowanych towarów w eksporcie mierzony wartością dodaną jest o 8 pp. wyższy.

Tabela 2. Udział produktów spożywczych, napojów i tytoniu w eksporcie mierzonym wartością dodaną w latach 1995-2011 w krajach UE

Table 2. Share of food, beverages and tobacco in export measured by value added in 1995-2011 in EU countries

Kraj	Rok	1995	1999	2003	2007	2011	Zmiana 1995=100%
Austria		2,54%	2,96%	3,29%	3,68%	3,85%	151%
Belgia		6,85%	6,14%	5,79%	5,50%	4,65%	68%
Bułgaria		9,45%	6,05%	4,78%	4,71%	6,00%	63%
Chorwacja		4,18%	3,09%	2,72%	3,39%	2,83%	68%
Cypr		6,67%	4,84%	2,98%	2,61%	2,14%	32%
Czechy		4,57%	4,15%	3,51%	3,34%	2,57%	56%
Dania		14,17%	11,42%	10,36%	8,28%	7,62%	54%
Estonia		9,58%	5,64%	4,85%	4,46%	4,36%	45%
Finlandia		2,53%	1,76%	1,58%	1,46%	2,06%	81%
Francja		6,48%	5,84%	5,48%	5,35%	5,45%	84%
Grecja		11,68%	8,22%	6,08%	5,64%	5,92%	51%
Hiszpania		5,36%	5,41%	5,69%	5,66%	5,79%	108%
Holandia		13,48%	11,17%	9,88%	9,18%	9,30%	69%
Irlandia		19,02%	8,97%	8,29%	8,60%	9,87%	52%
Litwa		11,13%	5,65%	6,71%	7,51%	7,40%	67%
Luksemburg		1,78%	1,40%	1,63%	1,16%	1,06%	59%
Łotwa		8,95%	3,33%	4,04%	6,22%	7,77%	87%
Malta		2,92%	3,17%	3,74%	3,08%	1,11%	38%
Niemcy		3,26%	3,05%	3,11%	3,20%	3,40%	104%
Polska		6,42%	5,10%	5,27%	6,27%	7,22%	112%
Portugalia		4,59%	4,76%	4,89%	5,35%	5,69%	124%
Rumunia		2,99%	1,97%	1,42%	1,33%	3,38%	113%
Słowacja		3,16%	3,61%	3,17%	3,36%	3,00%	95%
Słowenia		2,39%	2,55%	2,43%	2,28%	1,87%	79%
Szwecja		1,60%	1,69%	1,71%	1,69%	2,20%	137%
Węgry		10,19%	6,62%	5,28%	4,01%	5,14%	50%
Wlk. Brytania		4,20%	3,18%	2,76%	2,53%	2,92%	70%
Włochy		3,42%	3,56%	3,71%	3,78%	4,50%	132%

Źródło: (OECD, 2016), obliczenia własne [dostęp: 05.12.2018].

Zmiany w udziale produktów spożywczych, napojów i tytoniu w latach 1995-2011 w krajach Unii, są oczywiście związane z przystosowywaniem się gospodarek poszczególnych państw do procesów zachodzących w gospodarce światowej. W ciągu analizowanych 16 lat wszystkie kraje unijne zwiększyły swoje zaangażowanie w globalnych łańcuchach produkcji a więc i pośrednio w globalnych łańcuchach wartości.

Zachodzące zmiany przybierały jednak różne tempo, co w połączeniu ze zmianami udziału poszczególnych gałęzi przemysłowych w eksporcie, wpływało na ich niedoszacowanie bądź przeszacowanie w tradycyjnych statystykach w porównaniu do tych w oparciu o eksport wartości dodanej.

Tabela 3. Różnica w udziale produktów spożywczych, napojów i tytoniu w eksporcie ogółem mierzona w ujęciu wartości dodanej w stosunku ujęcia brutto w latach 1995-2011 w krajach Unii Europejskiej (w punktach procentowych)

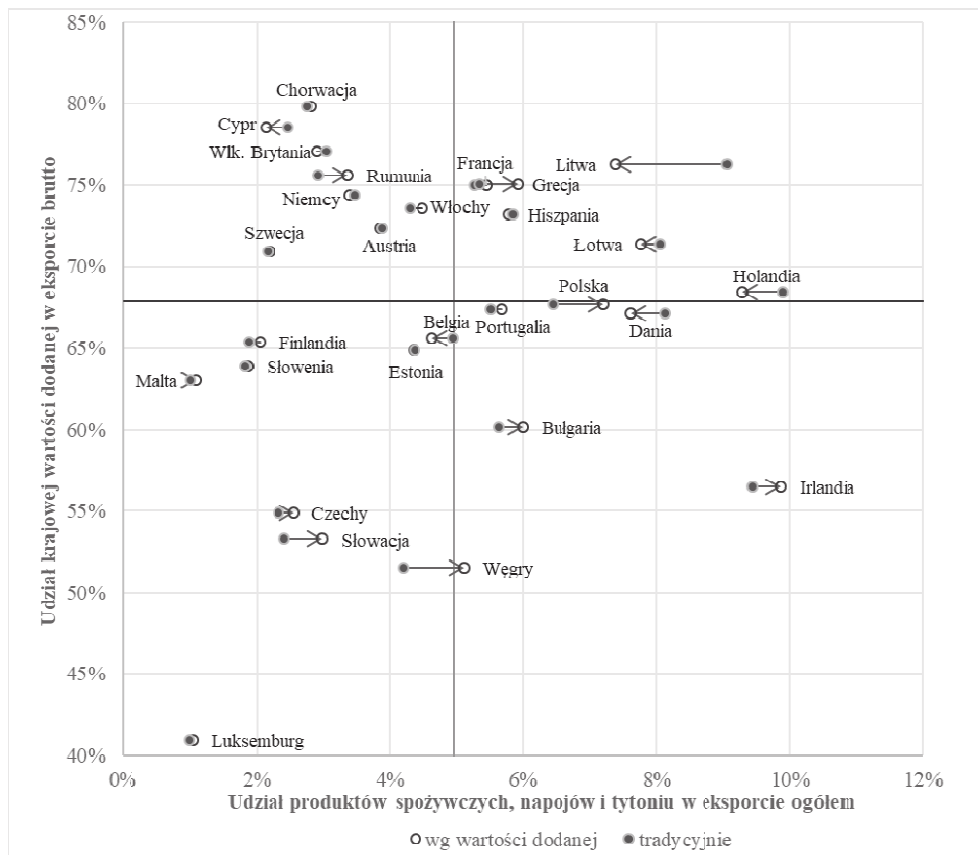
Table 3. Difference in the share of food, beverages and tobacco in export measured in terms of value added in relation to the gross export in 1995-2011 in EU countries (in percentage points)

Kraj \ Rok	1995	1999	2003	2007	2011
Austria	<b>-0,01</b>	0,04	0,10	0,16	<b>-0,03</b>
Belgia	<b>-0,28</b>	<b>-0,13</b>	<b>-0,23</b>	<b>-0,23</b>	<b>-0,31</b>
Bułgaria	1,09	0,70	0,66	0,74	0,36
Chorwacja	0,21	0,15	0,08	0,12	0,06
Cypr	<b>-0,83</b>	<b>-0,52</b>	<b>-0,13</b>	<b>-0,43</b>	<b>-0,35</b>
Czechy	0,12	0,35	0,47	0,58	0,23
Dania	<b>-0,04</b>	<b>-0,10</b>	<b>-0,27</b>	<b>-0,27</b>	<b>-0,51</b>
Estonia	<b>-0,27</b>	0,27	0,24	<b>-0,28</b>	<b>-0,02</b>
Finlandia	0,14	0,05	0,08	0,09	0,16
Francja	0,04	0,25	0,26	0,35	0,17
Grecja	0,26	0,18	<b>-0,02</b>	0,24	0,56
Hiszpania	0,10	0,18	0,18	0,23	<b>-0,05</b>
Holandia	<b>-1,00</b>	<b>-0,94</b>	<b>-0,75</b>	<b>-0,43</b>	<b>-0,60</b>
Irlandia	1,53	1,05	0,80	0,26	0,42
Litwa	0,09	<b>-0,03</b>	<b>-0,26</b>	<b>-0,75</b>	<b>-1,67</b>
Luksemburg	0,10	0,14	0,14	0,14	0,06
Łotwa	0,40	0,08	<b>-0,34</b>	<b>-0,48</b>	<b>-0,29</b>
Malta	0,67	0,67	0,52	<b>-0,13</b>	0,10
Niemcy	<b>-0,07</b>	0,02	0,00	0,06	<b>-0,08</b>
Polska	0,24	0,33	0,51	0,66	0,77
Portugalia	0,21	0,20	0,31	0,29	0,17
Rumunia	0,35	0,20	0,17	0,16	0,43
Słowacja	0,32	0,77	0,77	0,79	0,58
Słowenia	0,19	0,27	0,29	0,21	0,05
Szwecja	0,07	0,08	0,07	0,05	0,04
Węgry	0,77	1,39	1,34	0,86	0,93
Wlk. Brytania	<b>-0,03</b>	<b>0,00</b>	<b>-0,01</b>	<b>-0,08</b>	<b>-0,13</b>
Włochy	<b>-0,03</b>	0,02	0,04	0,17	0,19

Źródło: (OECD, 2016), obliczenia własne [dostęp: 05.12.2018].



W tabeli 3 zaprezentowane zostały różnice występujące między oszacowaniem udziału w eksporcie analizowanej gałęzi w ujęciu wartości dodanej w stosunku do statystyk tradycyjnych. Wartości powyżej zera oznaczają niedoszacowanie. Przykładem może być Polska, gdzie udział produktów spożywczych, napojów i tytoniu w tradycyjnym ujęciu jest niedoszacowany. Badając wymianę handlową, z uwzględnieniem eksportu wartości dodanej, udział tych produktów w 2011 roku był większy o 0,77 p.p. Z drugiej strony, wartości mniejsze od 0 wskazują na przeszacowanie udziału w ujęciu tradycyjnym, czyli w ujęciu wartości dodanej, rzeczywisty udział badanej gałęzi jest niższy.



Rys. 2. Różnice w udziale eksportu produktów spożywczych, napojów i tytoniu w ujęciu tradycyjnym i mierzonym wartością dodaną oraz udział krajowej wartości dodanej w eksporcie w 2011 roku w krajach Unii Europejskiej

Fig. 2. Differences in the share of exports of food, beverages and tobacco in gross terms and measured by value added and the share of domestic value added in exports in 2011 in the European Union countries

Źródło: (OECD, 2016), obliczenia własne.

Na rysunku 2 przedstawione zostały różnice w udziale produktów spożywczych, napojów i tytoniu w 2011 roku w dwóch ujęciach: tradycyjnym i mierzonym wartością dodaną. Grot strzałki skierowany w prawo oznacza niedoszacowanie statystyk

tradycyjnych, zaś zwrócony w lewo ich przeszacowanie. Dodatkowo na wykresie zostały uwzględnione dwie średnie. Pierwsza z nich to średnia wartość udziału analizowanej gałęzi w eksporcie ogółem. Dla krajów unijnych wynosi ok. 4,5%. Druga wyznacza średni poziom udziału krajowej wartości dodanej ogółem dla wszystkich krajów unijnych (ok. 69%). Wśród analizowanych krajów w szczególności wyróżnia się Luksemburg, którego eksport zawiera najmniejszy udział krajowej wartości dodanej. Jednocześnie w przypadku tego kraju różnica między udziałem produktów spożywczych, napojów i tytoniu jest bardzo mała, zaś sam udział tych produktów w eksporcie najmniejszy spośród analizowanych krajów. Drugim ciekawym przypadkiem jest Litwa, gdzie udział analizowanej gałęzi w eksporcie w ujęciu tradycyjnym jest znacząco przeszacowany. Równocześnie w odniesieniu do udziału krajowej wartości dodanej w eksporcie ogółem jest ona na relatywnie wysokim poziomie. W gronie krajów charakteryzujących się największym niedoszacowaniem znaczenia w eksporcie produktów spożywczych, napojów i tytoniu znajdują się: Węgry, Polska, Słowacja i Grecja. Warto podkreślić, że wśród nich jedynie Polska odznacza się stałym wzrostem różnic w udziale w eksporcie badanej gałęzi. Oznacza to, że w przypadku Polski eksport tych towarów jest w kolejnych latach coraz bardziej niedoszacowywany. W przeciwnej grupie, pośród państw „przeszacowanych” znajduje się, między innymi, wspomniana już Litwa, Holandia czy Dania.

## Podsumowanie

Przeprowadzone badanie pozwala wskazać kraje, w których realne, czyli mierzone wartością dodaną, znaczenie produktów spożywczych, napojów i tytoniu w eksporcie odbiega od tradycyjnie wyznaczanego udziału. Zaprezentowane dane wskazują, że statystyki eksportu brutto uniemożliwiają dokonanie prawidłowej oceny znaczenia poszczególnych gałęzi w eksporcie państw. Pogłębiające się wciąż zależności między gospodarkami mogą, bowiem wpływać na zwiększenie rozbieżności w statystykach eksportu brutto i mierzonego w ujęciu wartości dodanej.

Konieczne jest jednak podkreślenie, że statystyki handlu wartością dodaną są dopiero rozwijane i podlegają licznym ograniczeniom. Dane upubliczniane są z dużym opóźnieniem, najczęściej kilkuletnim, i są ograniczone przestrzennie. Ponadto część statystyk, w związku z problemami metodologicznymi, podlega oszacowaniu, zatem ich dokładność może być poddawana w wątpliwość. Z drugiej strony, w związku z trwającymi wciąż badaniami, prowadzonymi między innymi przez OECD, WTO czy Unię Europejską, kompletność i dokładność danych będzie się z pewnością zwiększać. Dlatego konieczne będzie podejmowanie dalszych badań, które pozwolą zweryfikować dotychczas przeprowadzone analizy.

## Literatura

- Ambroziak, Ł. (2018a) Wartość dodana w handlu zagranicznym nowych państw członkowskich Unii Europejskiej (Added value in foreign trade of the new EU Member States). Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Ambroziak, Ł. (2018b). Zmiany w polskim eksporcie produktów przemysłu spożywczego według pochodzenia wartości dodanej (Changes in Polish export of food industry products by origin of value added). *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 352, 9-21.

- Cattaneo, O., Gereffi, G., Staritz, C., (red.). (2010). Global value chains in a postcrisis world. A development perspective. The World Bank, Washington.
- Feenstra, R. (1998). Integration of Trade and Disintegration of Production in the Global Economy. *Journal of Economic Perspectives*, 12(4), 31-50.
- Folfas, P. (2016). Handel międzynarodowy mierzony wartością brutto oraz wartością dodaną – analiza porównawcza (International trade measured by gross value and value added - comparative analysis). Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Gereffi, G., Humphrey, J., Kaplinsky, R., Sturgeon, T.J. (2001) Introduction: Globalisation, Value Chains and Development. Pobrano 5 grudnia 2018 z: <https://www.ids.ac.uk/files/dmfile/gereffietal323.pdf>.
- Grossman G.M., Rossi-Hansberg E. (2006), Trading Tasks: A Simple Theory of Offshoring, NBER Working Paper No. 12721.
- Johnson, R.C. (2014). Five Facts about Value-Added Exports and Implications for Macroeconomics and Trade Research. *Journal of Economic Perspectives*, 28(2), 119-142.
- Kaliszok, E. (red.). (2013). Mierzenie wartości dodanej w handlu zagranicznym. Nowe koncepcje, metody, wyzwania (Measuring value added in foreign trade. New concepts, methods, challenges). Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa.
- Koopman, R., Powers, W., Wang, Z. and Wei, S.J. (2010). Give Credit Where Credit Is Due: Tracing Value Added in Global Production Chains, NBER Working Paper No. 16426.
- Leontief, W., Strout, A. (1963). Multi-regional input-output analysis, (red.) Barna T., Structural Interdependence and Economic Development, Macmillan, London.
- Nacewska-Twardowska, A. (2017). Zmiany udziału wartości dodanej w eksporcie produktów przemysłu spożywczego w Polsce (Changes in the share of value added in the export of food industry products in Poland). *Problemy Rolnictwa Światowego*, 17(2), 144-154. <https://doi.org/10.22630/PRS.2017.17.2.34>.
- OECD, WTO, (2015). "Trade in Value-Added and Global Value Chains" profiles. Explanatory notes. Pobrano 12 października 2016 z: [https://www.wto.org/english/res\\_e/statis\\_e/miwi\\_e/countryprofiles\\_e.htm](https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/miwi_e/countryprofiles_e.htm).
- OECD (2016), Trade in Value Added Database, Paris. Pobrano 10 grudnia 2018 z: <https://stats.oecd.org/>.
- Stehrer, R., Foster, N., de Vries, G. (2012). Value Added and Factors in Trade: A Comprehensive Approach, WIIW Working Papers No. 80.
- Sturgeon, T. (2008). From Commodity Chains to Value Chains: Interdisciplinary Theory Building in an Age of Globalization, IPC Working Paper Series, Massachusetts Institute of Technology.
- Trade in Value Added [TIVA: December 2016] (2016). Pobrano 5 grudnia 2018 z: <https://stats.oecd.org/>.
- UNCTAD (2013). World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and Trade for Development. Pobrane 5 grudnia 2018 z: [https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013\\_en.pdf](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf).
- World Trade Organization (2014). World Trade Report 2014. Trade and development: recent trends and the role of the WTO. Pobrane 5 grudnia 2018 z: [https://www.wto.org/english/res\\_e/booksp\\_e/world\\_trade\\_report14\\_e.pdf](https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report14_e.pdf).

Do cytowania / For citation:

Nacewska-Twardowska A. (2019). Porównanie udziału w eksporcie produktów spożywczych, napojów, tytoniu w Polsce i w wybranych krajach UE mierzonego wartością dodaną. *Problemy Rolnictwa Światowego*, 19(2), 129–139; DOI: 10.22630/PRS.2019.19.2.29

Nacewska-Twardowska A. (2019). Comparison of Share in the Export of Food, Beverages, Tobacco in Poland and in Selected EU Countries Measured by Value Added (in Polish). *Problems of World Agriculture*, 19(2), 129–139; DOI: 10.22630/PRS.2019.19.2.29